

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 Stockholm

MAS ./ riksåklagaren ang. människorov m.m.

(Svea hovrätts dom den 9 januari 2019 i mål B 10482-18)

Riksåklagaren har förelagts att skyndsamt svara skriftligen på överklagandet, särskilt vad avser frågan om rubricering av människorov.

Jag vill anföra följande

Inställning

Jag bestrider ändring av hovrättens dom. Jag avstyrker prövningstillstånd.

För det fall prövningstillstånd meddelas bör detta begränsas till frågan om det människorov av VT som hovrätten funnit att MAS gjort sig skyldig till ska anses falla under 4 kap. 1 § första eller andra stycket brottsbalken samt i fråga om påföljd. Hovrättens avgörande i övrigt bör då stå fast.

Bakgrund

MAS har dömts för bl.a. människorov enligt 4 kap. 1 § första stycket brottsbalken av VT begånget den 28 april 2018.

Påföljden har, med beaktande av att MAS genom samma dom även dömts för att vid samma tillfälle ha gjort sig skyldig till grov misshandel av VT, människorov, mindre grovt brott av KK, övergrepp i rättssak, olaga tvång och bedrägeri mot VT och KK samt narkotikabrott av normalgraden, bestämts till fängelse i 5 år och 6 månader.

Det åtal för människorov m.m. som ligger till grund för hovrättens dom lyder enligt följande.

1. MAS och andra har gemensamt och i samförstånd natten mot den 28 april 2018 på Jakobsgatan i Stockholm och under färd därifrån bemäktigat sig VT och KK sedan de båda målsägarna satt sig i en bil som de åtalade disponerade. Medgärningsman och MAS angrep härvid VT och KK med flera slag mot huvudet. MAS höll även fast VT. Genom sitt agerande gjorde man klart för VT och KK att de skulle skadas ytterligare om de satte sig till motvärn eller försökte fly. Man tvingade även VT och KK att lämna ifrån sig sina telefoner, varvid man tillgrep telefonerna.

2. MAS och andra har, sedan målsägarna frihetsberövats enligt ovan, gemensamt och i samförstånd fört iväg de båda målsägarna med bilen i syfte att skada dem eller för att utöva utpressning. Under färden har man utsatt VT för ytterligare våld genom slag mot huvudet.

3. Efter en bits färd har KK erbjudits att lämna bilen men han valde att stanna kvar. VT hölls däremot fortsatt frihetsberövad till på förmiddagen den 28 april 2018 och fördes till en lägenhet på Gribbbylunds torg i Täby (härefter lägenheten) tillsammans med KK.

4. Under frihetsberövandet har MAS och andra gemensamt och i samförstånd, misshandlat VT i olika omgångar med slag och sparkar mot huvud och kropp. Misshandeln har skett under färden i bilen och på en okänd plats i Stockholmsområdet där man tillfälligt lämnat bilen samt i lägenheten. Misshandeln har skett även när VT legat ner på marken vid det tillfälliga stoppet och när han legat på golvet i lägenheten. I lägenheten har även ett bälte eller liknande använts för ett flertal slag mot VTs rygg. I lägenheten tvingades VT även att ta av sig alla sina kläder så att han var naken en stund. Det uttalades även hot om att döda och skada VT samt utsätta honom för våldtäkt.

5. I samband med frihetsberövandet har MAS och andra gemensamt och i samförstånd genom våld och hot enligt ovan försökt förmå VT och KK att skaffa fram en större summa pengar upp till 180 000 kr till MAS och medgärningsmännen. Förfarandet skulle om det lyckats inneburi vinning för MAS och andra och skada för VT och KK. Man har även genom tvånget tillgripit VTs och KK kontokort samt förmått dem under hot om ytterligare våld att lämna ut koderna till korten.

6. MAS och andra har gemensamt och i samförstånd den 28 april 2018 i Vaxholm olovligen påverkat resultaten av automatisk informationsbehandling eller annan liknande process, så att det innebar vinning för dem med sammanlagt 21 900 kr och skada för annan. Detta sedan en av medgärningsmännen tagit VTs och KK kontokort till en okänd så att hon kunde göra uttagen med hjälp av korten.

7. Kontouttagen är i förhållande till VT i första hand att betrakta som rån gällande MAS då de genom frihetsberövandet, våldet mot VT och hotet om ytterligare våld som inneburit trängande fara för VT förmått VT att underlåta att ingripa mot att uttag gjordes från hans konto. Underlåtenheten innebar vinning för gärningsmännen och skada för VT. I förhållande till KK är gärningen i första hand att betrakta som utpressning gällande MAS då KK tvingats till betalningen genom det frihetsberövande, våld och hot om våld som riktats mot VT. I andra hand är de båda gärningarna att betrakta som bedrägeri.

8. De hot som uttalats har varit ägnade att framkalla allvarlig fruktan för den personliga säkerheten och för respektive kamrats säkerhet.

9. Genom misshandeln av VT orsakades denne blånader, svullnader, näsblod samt brott på näsbenet och smärta. Misshandeln är att bedöma som grovt brott då särskild hänsynslöshet och råhet visats.

10. Genom misshandeln av KK orsakades denne näsblod och smärta.

11. För att hindra VT och KK från att anmäla gärningarna till polisen har MAS och andra gemensamt och i samförstånd hotat att döda/allvarligt skada dem.

12. MAS begick gärningarna med uppsåt.

Åklagaren har i hovrätten förtydligat att gärningsbeskrivningen också innefattar ett påstående om olaga frihetsberövande av KK samt att det inte görs gällande annat än att frihetsberövandet av honom upphörde efter det att han erbjudits att lämna bilen enligt gärningsbeskrivningens tredje stycke.

Hovrätten fann åtalet i sin helhet styrkt, men gjorde andra rättsliga bedömningar såvitt avsåg åklagarens påstående om rån och utpressning (p. 7). Hovrätten dömde i de fallen istället för olaga tvång och bedrägeri.

Överklagandet till Högsta domstolen

MAS yrkar i första hand att åtalerna, förutom det av honom erkända narkotikabrottet, ska ogillas. I andra hand att människorovet av VT ska bedömas som mindre grovt och, i allt fall, att påföljden ska sättas ned.

Han gör gällande att det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen prövar hans överklagande, särskilt vad gäller gränsdragningen mellan människorov av normalgraden och det mindre grova brottet.

Han framhåller därvid bl.a. att Högsta domstolen inte tidigare uttalat sig i den aktuella gränsdragningsfrågan, att det i underrättspraxis dömts för mindre grovt brott i flera fall där omständigheterna varit likartade eller till och med mer försvårande än i detta fall samt att det saknas stöd i förarbetena för den bedömning hovrätten i detta fall gjort. Vidare att tings- och hovrätten i detta fall kommit till olika slut på samma bedömningsunderlag, bl.a. avseende frågan om ett frihetsberövande som pågått i ca åtta timmar kan anses kortvarigt.

I övrigt finns det enligt honom prejudikatintresse även när det gäller frågan om medgärningsmannaskap i förhållande till människorov, om den gärning som begåtts i förhållande till KK kan anses utgöra människorov och när detta brott kan anses fullbordat, gränsdragningen mellan misshandel av normalgraden och grov misshandel samt om bedrägeri, övergrepp i rättssak samt olaga tvång kan begås genom passivitet.

Grunderna för min inställning

Enligt 4 kap. 1 § brottsbalken döms den som bemäktigar sig och för bort eller spärrar in ett barn eller någon annan med uppsåt att skada honom eller henne till liv eller hälsa eller att tvinga honom eller henne till tjänst eller att öva utpressning, för *människorov* till fängelse på viss tid, lägst fyra och högst arton år, eller på livstid. Är brottet mindre grovt, döms till fängelse i högst sex år.

Vad som beläggs med straff är en gärning som består i att någon bemäktigar sig och bortför eller spärrar in ett barn eller annan person. I fråga om de objektiva rekvisiten skiljer sig alltså 1 § (människorov) från 2 § (olaga frihetsberövande) genom att frihetsberövandet ska bestå i ett bemäktigande jämte ett bortförande eller inspärrande. (Bäcklund m.fl., Brottsbalken En kommentar [9 november 2019, Zeteo] kommentaren till 4 kap. 1 §).

Till en väsentlig del ligger skillnaden mellan människorov och olaga frihetsberövande i de subjektiva rekvisiten. Utöver uppsåt att bemäktiga sig samt bortföra eller inspärra offret förutsätts för ansvar för människorov något av följande alternativt angivna subjektiva överskott: uppsåt att skada honom eller henne (offret) till liv eller hälsa, eller uppsåt att tvinga honom eller henne till tjänst eller uppsåt att öva utpressning. För straffbarhet är det inte nödvändigt att gärningsmannen direkt har haft syftet att skada eller tvinga offret på det sätt som anges eller att använda sådant tvång som beskrivs, utan det är tillräckligt att han har handlat med den insikt och vilja som är kännetecknande för sannolikhetsuppsåt (indirekt uppsåt) eller likgiltighetsuppsåt. (A.a.).

Förarbetena ger inte någon särskild ledning för när ett människorov ska anses vara mindre grovt. Straffbestämmelsens konstruktion torde emellertid innebära att den lindrigare straffskalan för mindre grovt brott är tillämplig i undantagsfall om det föreligger omständigheter som tydligt talar i förmildrande riktning. Så synes bestämmelsen också ha tillämpats i hovrättspraxis. Samtidigt har det förekommit att den omständigheten att frihetsberövandet varit relativt kortvarigt, eventuellt i förening med mindre allvarligt hot, lett domstolen till bedömningen att brottet varit mindre grovt. I avsaknad av vägledande praxis från Högsta domstolen är det dock inte klart att den relativa kortvarigheten i frihetsberövandet bör ges avgörande betydelse när själva bemäktigande-gärningen skett under vapenhot eller hot om att mycket allvarlig brottslighet skulle följa. Däremot torde det stå klart att omständigheten att ett brott verkligen begåtts efter människorovet – vilket det döms särskilt för – inte ska påverka gradindelningen. (Asp m.fl., Brottsbalken En kommentar, Lexino, 2018 s. 139).

Uppsåtliga våldshandlingar som ingår i själva bemäktigandet eller bortförandet har ansetts konsumeras, möjligen med undantag för grov misshandel (Jareborg & Friberg m.fl., Brotten mot person och förmögenhetsbrotten, 2 uppl. 2015 s. 46).

Min bedömning

Tingsrätten, som ansåg att människorovet av VT skulle bedömas som mindre grovt, uttalade i denna fråga följande (domen s. 27).

MAS har alltså varit med och bemäktigat sig VT och fört bort honom i syfte att skada honom och pressa honom på pengar. Denna gärning utgör ett människorov. Med hänsyn till att frihetsberövandet inte varat mer än ca åtta timmar och då inga vapen använts (det har i alla fall inte påståtts från åklagaren) samt då människorovet inte föregåtts av någon planering, ska brottet rubriceras som mindre grovt människorov.

Hovrätten, som alltså dömde för människorov av den s.k. normalgraden, har i denna fråga uttalat bl.a. följande (domen s. 7).

Åtalet för människorov

Hovrätten ansluter sig till tingsrättens bedömning att det våld som riktades mot VT i bilen och det förhållandet att han därefter kördes iväg innebär att man bemäktigade sig honom och förde bort honom, samt att detta skedde i syfte att skada honom och pressa honom på pengar. MAS har deltagit på ett sådant sätt som innebär att han ska anses som medgärningsman och dömas för människorov.

Ett människorov ska som utgångspunkt bedömas enligt 4 kap. 1 § första stycket brottsbalken och endast i undantagsfall vara att bedöma som mindre grovt enligt bestämmelsens andra stycke (jfr prop. 1962:10 sid. 418). Det våld som utövades mot VT i inledningsskedet var både överrumplande och kraftigt. Frihetsberövandet pågick under cirka åtta timmar och bemäktigandet vidhölls genom våld och en på flera sätt kränkande och förnedrande behandling. VT fick också ta emot allvarliga hot till liv och hälsa. Vid en sammantagen bedömning finns det i detta fall inte några sådana förmildrande omständigheter som gör att gärningen kan bedömas som mindre grov. Människorovet mot VT är istället att bedöma enligt paragrafens första stycke. Tingsrättens dom ska ändras i enlighet med detta.

För egen del instämmer jag i hovrättens bedömning. Jag vill därvid särskilt framhålla att ett frihetsberövande under ca åtta timmar under sådana förhållanden som föreligger här och som dessutom avbrutits endast till följd av att målsäganden lyckats fly knappast kan anses kortvarigt. Jag instämmer också i övrigt i hovrättens bedömningar av åtalet och även i hovrättens påföljdsbestämning. Enligt min uppfattning ska hovrättens domslut således fastställas.

Prövningstillstånd m.m.

Av 54 kap. 10 § rättegångsbalken följer att prövningstillstånd får meddelas endast om det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen (prejudikatdispens) eller om det finns synnerliga skäl till sådan prövning, såsom att det finns grund för resning eller att domvilla

förekommit eller att målets utgång i hovrätten uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag (extraordinär dispens).

För prejudikatdispens krävs att ett avgörande av Högsta domstolen får generell betydelse för bedömningen av framtida mål som innehåller liknande frågeställningar.

Högsta domstolen har när det gäller frågor om gradindelning och rubricering nyligen gjort vissa generella uttalanden (se Högsta domstolens avgöranden den 14 december 2018 i mål B 5389-17, B 5253-17 och B 1751-18 ”Penningtvättshjälpen I-II” och däri anmärkta rättsfall). Högsta domstolen uttalar i nämnda rättsfall därvid bl.a. följande.

21. Vid gradindelade brott är varje grad att se som en egen brottstyp med en egen straffskala. Av hänvisningen i 29 kap. 1 § brottsbalken till den för brottet tillämpliga straffskalan följer att gradindelning i princip måste ske före straffvärdebedömningen. Det förhållandet att det, vilket utvecklas i det följande, finns ett nära samband mellan gradindelning och straffvärdebedömning påverkar inte denna prövningsordning (se t.ex. ”Brevinkastet” Högsta domstolens dom den 5 juli 2018 i mål B 4885-17 p. 19).

22. I vissa fall förekommer vid gradindelade brott s.k. kvalifikationsgrunder som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett visst brott är grovt, eller synnerligen grovt. I dylika fall tar bedömningen av rubriceringsfrågan sin utgångspunkt i dessa omständigheter (se ”Rånet i tobaksbutiken” Högsta domstolens dom den 10 oktober 2018 i mål B 2678-18 p. 7). En samlad bedömning måste emellertid alltid göras. Det betyder att det inte är nödvändigt att bedöma brottet som grovt när någon av de angivna omständigheterna föreligger och heller inte uteslutet att bedöma brottet som grovt i fall där ingen av de angivna omständigheterna är för handen. För att ett brott ska bedömas som grovt i sistnämnda fall krävs emellertid i princip att omständigheterna i det enskilda fallet framstår som försvårande i motsvarande grad som normalt gäller i de fall som anges i lagens exemplifiering (se t.ex. ”De upprepade skattebrotten” Högsta domstolens dom den 13 juli 2018 i mål B 4680-17 p. 10 och ”Rånet i tobaksbutiken” p. 7, båda med vidare hänvisningar).

23. Även med utgångspunkt i den nyss angivna prövningsordningen finns det ett nära samband mellan gradindelning och straffvärdebedömning. Det beror på att gradindelningen i mer svårbedömda fall inte kan göras utan att det sker en värdering av hur allvarlig brottsligheten är. Den samlade bedömning som alltid måste göras kommer alltså ytterst – med reservation för att vissa faktorer som påverkar straffvärdet saknar betydelse för gradindelningen – att bygga på en värdering av om straffvärdet i det enskilda fallet med beaktande av förekommande kvalifikationsgrunder är sådant att det är motiverat att döma för grovt brott. När det inte finns några

kvalifikationsgrunder angivna blir sambandet mellan de båda bedömningarna ännu tydligare.

Högsta domstolen har inte tidigare uttalat sig angående gradindelning av människorov. Mot bakgrund härav och då någon ledning för bedömningen inte ges i förarbetena till bestämmelsen kan det i och för sig vara av vikt för ledning av rättstillämpningen att Högsta domstolen uttalar sig beträffande denna fråga.

Med hänsyn till alla de försvårande omständigheter som föreligger här är det enligt min uppfattning emellertid uppenbart att människorovet av VT inte kan anses mindre grovt. Någon ur prejudikatinsynpunkt intressant gränsdragningsfråga kan jag därför inte se att det föreligger i detta fall. Jag avstyrker prövningstillstånd.

Något prejudikatintresse beträffande de övriga frågor försvaret fört fram i överklagandet anser jag inte föreligger. För det fall prövningstillstånd meddelas bör det därför begränsas på det sätt jag inledningsvis föreslagit.

Bevisning

Jag ber att få återkomma med bevisuppgift och med mina synpunkter på målets fortsatta handläggning för det fall prövningstillstånd meddelas.

Petra Lundh

My Hedström

Kopia till

Utvecklingscentrum Göteborg
City åklagarkammare i Stockholm (AM-57923-18)
Kammaråklagaren Lucas Eriksson